

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міжнародне право: мультимедійний навчальний посібник / [Камінська Н.В., Калиновський Б.В., Тарасенко К.В., Ключник К.П., Пуйко Т.,В.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 1. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/mg/index.html>
2. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для юристів громадських приймалень. Одеса: Фенікс, 2015. 92 с.

УДК 342.4

Чудик Н. О.

*д.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

ВЕРТИКАЛЬ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року в Україні введено особливий правовий режим, що передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (стаття 1 Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану», далі – Закон № 389-VIII).

У сфері реалізації публічно-владних управлінських функцій це означає запровадження особливостей, передбачених Законом № 389-VIII.

Зокрема, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» (далі – Указ № 68/2022) було утворено 24 обласні та Київську міську, а також районні військові адміністрації для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку.

Разом з тим, це не означає припинення діяльності визначених Конституцією та законами України органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Згідно зі статтею 9 Закону № 389-VIII в умовах воєнного стану Президент України та Верховна Рада України діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією та законами України. Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України.

Відповідно до частини третьої статті 11, частини третьої статті 12, частини другої статті 12-2 Закону № 389-VIII повноваження Верховної Ради України, Президента України, судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені.

Частини перша та третя статті 26 Закону № 389-VIII встановлюють, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів.

Згідно з частиною сьомою статті 147 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» зі змінами, внесеними Законом України від 03 березня 2022 року № 2112-IX "Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ", у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється.

Кабінет Міністрів України в силу статті 12-1 Закону № 389-VIII в разі введення воєнного стану:

- (1) працює відповідно до Регламенту Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану;

- (2) розробляє та вводить в дію План запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в окремих місцевостях України з урахуванням загроз та особливостей конкретної ситуації, яка склалася;
- (3) організовує та здійснює керівництво центральними та іншими органами виконавчої влади в умовах воєнного стану.

Таким чином, в умовах воєнного стану система органів законодавчої, виконавчої та судової влади та розподіл повноважень між ними залишається незмінним відповідно до встановленого Конституцією України "фрейму".

Однак Закон № 389-VIII передбачає можливість доповнення системи органів публічного управління тимчасовими суб'єктами владних повноважень.

Так, додатково до органів державної влади і представницьких органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації, які діють під керівництвом начальників за принципом єдиноначалля.

Залежно від територіальної компетенції, підпорядкування, підстав та порядку утворення і припинення діяльності, а також порядку комплектування військові адміністрації поділяються на:

- (1) обласні;
- (2) районні;
- (3) населених пунктів (одного чи декількох населених пунктів (сіл, селищ, міст).

Окремим підвидом військових адміністрацій у межах всіх 3 названих видів військових адміністрацій є військові адміністрації областей, районів та населених пунктів, в яких до утворення військових адміністрацій діяли військово-цивільні адміністрації. При цьому повноваження військово-цивільних адміністрацій населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідними військовими адміністраціями своїх повноважень, а повноваження районів і областей – у день набрання чинності актом Президента України про утворення відповідних районних, обласних військових адміністрацій.

Водночас районні та обласні військові адміністрації можуть бути об'єднані в один вид на протигагу військовим адміністраціям населених пунктів.

З огляду на підстави та порядок утворення і припинення діяльності, а також функціональну компетенцію районні та обласні **військові адміністрації поділяються на два види:**

- (1) військові адміністрації, що утворені для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку;
- (2) військові адміністрації, що утворені для забезпечення дії Конституції та законів України у разі нескликання сесії відповідно районної, обласної ради

у встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» строки або припинення їх повноважень згідно із законом.

При цьому військові адміністрації населених пунктів можуть бути утворені лише в тих населених пунктах, в яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження (у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом).

Враховуючи це можна звернути увагу на спірний статус утвореної Указом № 68/2022 Київської міської військової адміністрації, оскільки попри те, що місто Київ як столиця України має спеціальний статус, що визначається Конституцією України та Законом України від 15 січня 1999 року № 401-XIV «Про столицю України – місто-герой Київ», Закон № 389-VIII не виділяє місто Київ як окрему територіальну одиницю поряд з областями та районами, в якій військова адміністрація може бути утворена для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку. Тому можна припустити, що військова адміністрація у місті Києві може бути утворена лише як військова адміністрація населеного пункту, тобто у випадку нездійснення Київською міською радою та/або виконавчим органом Київської міської ради (Київською міською державною адміністрацією) покладених на них Конституцією та законами України повноважень (у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом). Зважаючи на те, що наразі Київська міська рада продовжує здійснювати, а виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) до набуття статусу Київської міської військової адміністрації здійснювала свої встановлені Конституцією та законами України повноваження, то утворення Київської міської військової адміністрації може видаватись юридично проблемним.

Районні та обласні військові адміністрації є органами подвійного підпорядкування залежно від сфери реалізації повноважень.

Зокрема, щодо питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану діяльність обласних військових адміністрацій спрямовується, координується та контролюється Генеральним штабом Збройних Сил України, а районних військових адміністрацій – Генеральним штабом Збройних Сил України і обласними військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

З інших питань (включаючи відповідні повноваження місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування) діяльність обласних та

районних військових адміністрацій спрямовується, координується та контролюється Кабінетом Міністрів України у межах своїх повноважень.

В свою чергу загальне керівництво діяльністю військових адміністрацій населених пунктів здійснюють керівники відповідних районних державних адміністрацій або начальники районних військових адміністрацій (у разі їх утворення).

Комплектування особового складу (формування) військових адміністрацій так само залежить від їх виду:

- (1) районні та обласні військові адміністрації утворюються шляхом набуття їх статусу відповідно районними і обласними державними адміністраціями, а голови районних, обласних державних адміністрацій набувають статусу начальників відповідних військових адміністрацій;

- (2) військові адміністрації населених пунктів формуються з військовослужбовців військових формувань, утворених відповідно до законів України, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах та підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу, а також працівників, які уклали з Генеральним штабом Збройних Сил України трудовий договір. Військові адміністрації населених пунктів очолюють начальники, які призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації.

УДК 35.08 (477)

Шевчук О. Р.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У наші дні роль і місце інституцій громадянського суспільства стали предметом обговорення керівників країн, політиків, громадських діячів,